

Heydər Əliyevin Füzuli mücadiləsi – “Sorum kim, bu nə sevdadır...”

Elnarə Akimova
Filologiya elmləri doktoru
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu
E-mail: miryusifzade@mail.ru

*“Füzuli mənim tarixim, Füzuli mənim mənlüyümdür”
Heydər Əliyev*

Annotasiya. Məqalədə Ümummilli liderin böyük Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzuliyə verdiyi dəyərin mahiyyəti təhlilə cəlb olunur. Onun hələ SSRİ Dövlət orqanlarında çalışarkən Füzuli ilə bağlı verdiyi mücadilə, şairin qəbrinin qorunması və bərpası ilə bağlı xarici dövlətlərin səfirlikləri ilə etdiyi yazışmalar, milli yazıçı və şairlərimizə aşıladiğı cəsarət və qürur məqalədə elmi tədqiqatın predmetinə çevrilir. Bir daha əmin oluruq ki, klassik irsə münasibətdə qorumaq, himayə etmək, cəsarət aşılamaq kimi xarakterik xüsusiyyətlərlə yanaşı, həm də sahib çıxmaq, dəyərlərinin yanında olmaq Heydər Əliyev keyfiyyətinin əməli göstəricisidir.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, Məhəmməd Füzuli, məqbərə, mücadilə, İraq, milli mədəniyyət, tarix

Məqalə tarixəsi: göndərilib – 05.04.2024; qəbul edilib – 12.04.2024

Heydar Aliyev's Fuzuli struggle – “Ask what kind of love this is...”

Elnara Akimova
Doctor of Philological Sciences
Institute of Literature named after Nizami Ganjavi of ANAS
E-mail: miryusifzade@mail.ru

*“Fuzuli is my history, Fuzuli is my self”
Heydar Aliyev*

Abstract. In the article is analyzed the National Leader's value to Mahammad Fuzuli, great Azerbaijani poet. His struggle for Fuzuli when he was still working in the USSR State bodies, his correspondence with foreign embassies regarding the protection and restoration of the poet's grave, the courage and pride he instilled in our national writers and poets is researched in the article. Once again we are sure that in relation to the classical heritage the characteristic features such as such as protecting, patronizing and instilling courage, as well as taking responsibility and defending its values, are the practical indicators of Heydar Aliyev's quality.

Keywords: Heydar Aliyev, Mahammad Fuzuli, tomb, struggle, Iraq, national culture, history

Article history: received – 05.04.2024; accepted – 12.04.2024

Giriş / Introduction

Böyük şairimiz Məhəmməd Füzuli ilə bağlı Heydər Əliyevin qatlaşdığı çətinliklər və bu istiqamətdə əzmkar fəaliyyəti onun xalqın dəyərlərinə, şəxsiyyətlərinə layiqincə sahib çıxmaq mədəniyyətinin əyani göstəricisidir. Bu barədə çoxsaylı nümunələr gətirmək mümkündür, amma məhz Füzuli məqamı, dahi şairin qəbrinin qorunması və məqbərəsinin tikilməsi ilə bağlı gördüyü çoxözlü işlər Ümummilli liderdən hər cür yüksək məzmununda danışmağa əsas verən amildir. Füzulinin 500 illik yubileyi ilə bağlı imzaladığı sərəncamla dahi şairin türk ruhunun, türk yaddaşının qorunmasındakı müstəsna əməyinə Heydər Əliyev belə dəyər verirdi: “Dahi Füzulinin 500 illik yubileyinin keçirilməsi böyük mütəfəkkir şairin Azərbaycan xalqı qarşısında, bütün türk xalqları, dünya mədəniyyəti qarşısındakı xidmətlərinə verilən qiymətdir. Eyni zamanda həm də mədəniyyətimizi, tariximizi təbliğ etmək üçün çox əlverişli fürsətdir və biz bundan hərtərəfli istifadə etməliyik” [3, s.185].

Əsas hissə / Main part

Amma tarixdə bir də Heydər Əliyevin Füzuli mücadiləsi faktı var və bu fakt, böyük liderin yalnız qorumaq, himayə etmək, cəsarət aşılamaq kimi xarakterik xüsusiyyətlərinin ifadəsi deyil, həm də sahib çıxmaq, dəyərlərinin yanında olmaq keyfiyyətinin əməli göstəricisidir.

Bu barədə geniş məlumatı Musa Qasımlının “Heydər Əliyev – istiqlal gedən yol (1969-1987-ci illər)” kitabında oxuyuruq: “Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra MK-nın beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdürünə Məhəmməd Füzuliyə İraqın Kərbəla şəhərində məqbərə tikilməsi imkanlarını öyrənmək barədə tapşırıq vermişdir. Sov. İKP MK-nın müvafiq şöbəsi ilə məsələni müzakirə edən şöbə müdiri, Heydər Əliyevə 1977-ci il 2 sentyabr tarixli geniş arayış təqdim etmişdir. Arayışda deyilirdi: “Sizin tapşırığınıza əsasən, böyük Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Məhəmməd Füzulinin məqbərəsinin Kərbəladə tikilməsi mümkünlüyü haqqında məsələ öyrənilmişdir...” [5, s.92]

Məlum olur ki, İraqın əlverişsiz daxili vəziyyəti ucbatından Füzulinin məzarının tikintisi məsələsinə İraq hökuməti qarşısında qaldırmaq üçün şərait əlverişsizdir. Bundan sonra Heydər Əliyevin təklifi ilə məsələnin həllinə Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirliyi və Elmlər Akademiyası cəlb edilmişdir. Məsələ, SSRİ XİN qarşısında qaldırılmışdır. Lakin SSRİ Xarici İşlər Nazirliyinin Yaxın Şərq şöbəsinin müdiri, nazirliyin kollegiya üzvü Sitenko Sovet İttifaqının Bağdaddakı səfirinə istinadən Füzulinin məzarının bərpası fikrindən vaz keçməyi tövsiyə etmişdir. Motiv yenə də eyni idi: əlverişsiz siyasi şərait. Bundan sonra Heydər Əliyevin tövsiyəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının prezidenti Həsən Abdullayev İraqın Bakıdakı baş konsulu Ədnan Qaydan Məhəmmədlə görüşərək Azərbaycan ictimaiyyəti və alimləri adından məsələnin müsbət həll olunması üçün hökuməti qarşısında vəsatət qaldırmasını xahiş etmişdir. Məsələni araşdıran İraq konsulu 1976-cı il iyul ayının 21-də Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirliyinə cavab notası göndərmişdir. Notada deyilirdi: “İraq prezidenti döftərxanasının rəhbərliyi bildirir ki, İraq ərazisində dəfn olunduğundan, şair Füzulinin mavzoleyinin bərpası üçün hökumət məsuliyyət daşıyacaqdır” [5, s.94].

Notadan aydın olurdu ki, diplomatik kanallarla məsələnin həllinə cəhd edilməsi artıq heç bir nəticə verməyəcək. Çünki İraqın baş konsulu hökumətində kifayət qədər nüfuz sahibi idi və BƏƏS partiyasının rəhbər dairələri ilə sıx əlaqələr saxlayırdı. Onun fikri məsələnin həlli barədə İraq hökumətinin yekun rəyi kimi də qəbul edilə bilərdi. Bütün bunlara baxmayaraq, Heydər Əliyev bu istiqamətdəki fəaliyyətini inadla davam etdirirdi. Onun təklifi ilə füzulışünasların beynəlxalq simpozium-

Heydər Əliyev daha sonra özünü Mirzə İbrahimovla tutaraq "Sizi Ümumittifaq Asiya və Afrika xalqları ilə həmrəylik təşkilatının sədri kimi böyük bir vəzifəyə qoymuşuq, bundan böyük daha nə istəyirsiniz?", – deyir və təşkilatın sədri kimi ona bu məsələ barədə YUNESKO-ya və BMT-yə məktublar yazmağı tövsiyə edirdi. O, açıq şəkildə bildirirdi: "Bu işlərdə siz patriotizm hisslerinizi axıra çatdırmağa nail ola bilmirsiniz. Bu ümumi işlərdə siz istədiyiniz qədər ürəkdan çalışmalısınız. Danışmağa böyük ustalığınız vardır. Hətta Bəxtiyar Vahabzadə məclislərdə oturub Azərbaycan xalqının həyatı haqqında danışır. Bu işlərdə çalışmağı yoxdur. Bu barədə başqa qardaş respublikalardan dərslər almaq, öyrənmək lazımdır. *Yenə deyirəm, əgər bizim mədəniyyətimiz, tariximiz üçün siz belə hərəkətlər edərək müəyyən qədər cızığımızdan çuxsanız, qorxmayın...* (kursiv mənimdür – E.A.)

- Tənəffüs vaxtı mən Moskvaya – İraq Səfirliyinə zəng etdim, səfirdən bu məsələyə aydınlıq gətirməsini xahiş elədim. Az keçmədi ki, səfir mənə məlumat verdi ki, müqəddəs məscidin əhatəsində restavrsiya işi aparılır. Füzulinin nəşinin qalıqları çox böyük ehtiyatla yığılıb mötəbər yerdə saxlanılır. İş tamamlandıqdan sonra o, Kərbəlanın ən müqəddəs guşəsində dəfn olunacaq” [5, s.16-17].

Heydər Əliyev başladığı, həyata keçirilməsinə qərar verdiyi işləri sona çatdırmağı bacarırdı. Bunun üçün bütün sözü, izi və adı keçən instansiyaları səfərbər edir, müsbət yöndə nəticə əldə edə-nə qədər vuruşurdu. Qənaətimizdə israrlılıq: siyasətdə bacarıq və təcrübənin, eləcə də dünyada Av-toritet olmağın önəmi nədir, bunu Heydər Əliyevin şəxsinde, simasında, yaradıcı fəaliyyətində dərinlən bilib dərk etmiş oluq.

Ədəbiyyat / References

1. Axundova, E. Heydər Əliyev. Şəxsiyyət və zaman. Qayıdış. [VI cildə]. – Bakı: Ozan, – c. 1. – 2013.
2. Əbilov, İ. "Dünən... sabahın... çağdaş dahisi". – Bakı: Nurlar nəşriyyatı, – 2007.
3. Əliyev, H. Ədəbiyyatın yüksək borcu və amalı. – Bakı: Ozan, – 1999.
4. Əliyev, H. İki cildə. I cild. (Müstəqillik illərinə qədərki dövr) / layihə rəhbəri, elmi red., giriş məqaləsi və son sözün müəllifi: Yaqub Mahmudov; AMEA A.A.Bakıxanov ad. Tarix İnstitutu. – Bakı: Turxan NPB, – 2013.
5. Qasımlı, M. Heydər Əliyev – İstiqlalə gedən yol (1969-1987-ci illər). – Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, – 2006.

**Забота Гейдара Алиева о Физули –
«Спросите, что это за любовь...»**

*«Физули – моя история, Физули – это я сам»
Гейдар Алиев*

Эльнара Акимова

Доктор филологических наук
Институт литературы имени Низами Гянджеви НАНА
E-mail: miryusifzade@mail.ru

Резюме. В статье анализируется сущность ценности выдающегося азербайджанского поэта Мохаммеда Физули, признаваемой Общенациональным лидером. Предметом научного исследования стали его забота о Физули ещё со времён работы в государственных органах СССР, переписка с посольствами разных стран относительно содействия в сохранении и реставрации гробницы поэта, решимость духа и гордость за наших национальных поэтов и писателей. Ещё раз убеждаемся, что помимо таких особенных качеств характера, как отношение к сохранению, попечительству над классическим наследием, придание решимости, показателем труда Гейдара Алиева является также признание собственности и ценности этого наследия.

Ключевые слова: Гейдар Алиев, Мохаммед Физули, мавзолей, забота, Ирак, национальная культура, история